

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Seks komedier

Citation: Holberg, Ludvig: "Seks komedier", i Holberg, Ludvig: *Seks komedier*, udg. af Jens Kr. Andersen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1994, s. 541.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg14val-shoot-idm139796474413344/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Seks komedier

- over for (i diskussion). – *Sognefogeden*: se n.t.s. 256. – *Herredsfoged(s)*: se n.t.s. 242. – *naar*: hvis. – *naar Maanscoeren (...) en Hane?*: se n.t.s. 229.
- 265 *Audacissime Juvenis*: lat.: topmålt uforskammede knægt. – *Universalia*: lat.: almenbegreber, fagudtryk fra metafysikken (se n.t.s. 210). – *entia rationis*: lat.: rent forestillede, ikke i virkeligheden eksisterende, fænomener; fagudtryk fra metafysikken (se n.t.s. 210). – *formae substantiales*: lat.: tingenes indre virkelighed, modsat deres ydre, tilfældige fremtoning, fagudtryk fra metafysikken (se n.t.s. 210). – *absurdissimum*: lat.: ganske meningsløst. – *Vidgus (...) adeptum*: lat.: den ulærde hob er et frygteligt, formløst uhyre, hvem lyset er berøvet (nægтет); tillempet citat fra Vergils *Aeneide* (se n.t.s. 134), 3. bog, v. 658, hvor karakteristiken gælder kyklopen (et énojet uhyre) Polyfem; versmålet er hexametret (se n.t.s. 242). – *quidditas*: lat.: »hvadhed«, filosofisk (metafysisk, se n.t.s. 210) kunstord med nogenlunde samme betydning som »formae substantiales«, se n.t.s. 265 ovenf. – *slog (...) af*: afslag. – *Den som studerer (...) lærere*: Jacob har her held til at fremsætte en regelret syllogisme (se n.t.s. 119)!
- 266 *Saa holder du (...) vigtigste*: E.M. anfægter undersætningen (se n.t.s. 119) i Jacobs syllogisme (jvf. foreg. note). – *Pen (...) til Maanen*: der sigtes (måske ikke helt realistisk i Jacobs mund) til matematiske beregninger (på papir eller tavle) som grundlag for astronomiske studier; en sådan tendens repræsenteredes ved Kbh.s Universitet af Holbergs uven Horrebow (se n.t.s. 224), jvf. Spang-Hanssen (se n.t.s. 224); det er dog et faktum, at matematikken som hjælpevidenskab generelt var en forudsætning for de epokegørende gennembrud indenfor naturvidenskaberne i 16. og 17. årh. – *faa en Ulykke i jere Mave*: komme til at sulte. – *despetere*: forvanskning for: disputere. – *Tønde Hartkorn* (egl. hårdt korn, dvs. rug, hvede og byg): måleenhed ved jordbeskatning, baseret på jordens frugtbarhed (ydeevne). – *Rixdaler*: se n.t.s. 11. – *Doct. Arnt Hvitfeldts Krønike, eller Postill*: Arild Huitfeldt (1546-1609) var da. historiker og forfatter af *Danmarks Riges Krønike* (omkr. 1600); han var rigskansler, men ikke doktor, og han har aldrig skrevet nogen postill (dvs. prædikensamling). – *u-gemeen*: usædvanlig. – *fort*: straks. – *Landsdommeren*: landstings- (landsrets-)dommeren. – *hand har jo*: uden at han.
- 267 *Mark*: se n.t.s. 216. – *formaliter*: lat.: med hensyn til formen. – *materialiter*: lat.: med hensyn til indholdet. – *Prosodien*: versebygningen. – *Pedes*: lat.: (verse-)fodder; en versfod er en rytmisk (metrisk) enhed, bestående af en betonet/lang stavelse og en el. fl. ubetonede/korte. – *forslaget*: klogtigt. – *Philosophiam Instrumentalem*: lat.: redskabsfilosofi (bøjet i afhængighedsfald, fordi det er genstandsled i sætningen) er især basisdisciplinerne logik og metafysik, se n.t.s.